

loco alterius ejusdem præceptoris operis fragmentum inserit, et in Vita SS. Floræ et Mariæ, tum Alvarum in Vita S. Eulogii, cap. 1, num. 2, nemo mirabitur, quod antehac ignotum, nunc vero recens repertum una cum discipuli charissimi operibus primum in lucem prodeat. Ediderat, jam equidem P. Florez tom. XI Hispan. Sacr., pag. 147, duas, quæ opusculum antecedunt, epistolas, quarum prima est Alvari ad abbatem Speraindeo, secunda hujus ad Alvarum responsio, dolens tamen quod opusculum dogmaticum hoc, quod ab eo Alvarus exigebat, nusquam reperiretur. Quod tamen nobis videre datum est, opera scilicet ac liberalitate R. P. M. Pauli Rodriguez, qui e suo regio monasterio S. Benedicti de Sahagun illius apogra-

phum nobis transmittendum curavit; quem virum honoris causa nominamus, ejus multa doctrina jugi lectione parva, singularisque ac recondita Historiæ Hispanicæ cum ecclesiasticæ tum civilis eruditio nobis præsto fuit in præsentii SS. Patrum Toletanorum editione. Habuit autem hujusce opusculi exemplar vir hujus generis reliquiarum rimator diligentissimus, et peritissimus simul æstimator a D. Carolo Espinosa, S. ecclesiæ Legionensis canonico, qui ut erat rei diplomaticæ atque totius historiæ nostræ callentissimus, tum in pervolvendis illustrandisque veteribus monumentis indefessus, ex vetustissimo illius S. ecclesiæ codice ipse transcripsit.

DE TRANSLATIONE SS. MARTYRUM

GEORGII MONACHI, AURELII ET NATHALIÆ,

EX URBE CORDUBA PARISIOS,

Auctore AIMOINO, monacho S. Germani a Pratis, ex codice ms. pervetusto S. Germ. apud Paris., n. 653.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ MABILLONII.

1. Aimoinus, monachus cœnobii S. Germani apud Parisios, cujus libros de miraculis S. Germani Parisiensis episcopi alias retulimus, historiam translationis sanctorum martyrum Georgii diaconi et Bethlehemitæ monachi, Aurelii, et Nathaliæ ejus conjugis, litteris mandavit uno libro, cui duos de eorundem miraculis in translatione factis adjecit. Hos libros multis in locis mutilos edidit Jacobus Brolius, ejusdem monasterii cœnobita, quos hic integros ex veteri codice, qui auctoris ætate scriptus est, repræsentare visum est.

2. Horum martyrum Acta S. Eulogius, presbyter Cordubensis, descripsit in Memorialis lib. II, cap. 10, ubi Nathaliam Sabigothonem appellat. Hæc cum Aurelio viro suo facultates suas distribuit in pauperes, amboque virorum ac mulierum monasteria visitare solebant, sed præcipue Tabanense, quod famosissimum in illis partibus habebatur, utriusque sexui aptum. Eo frequens recipiebat se Nathalia, quæ filias duas, Felicitatem et Mariam, ibidem Deo tradidit. Mariæ postea rogatu Eulogius Aurelii et Nathaliæ ejus parentum passionem retulit, quam Aimoinus, ut puto, in compendium redegit sub Eulogii nomine, qualis in ms. nostro codice habetur. His duobus, id est Aurelio et Nathaliæ, socius accessit Georgius, monachus Bethlehemiticus, qui ab adolescentia sua servitutem Dei amplectens, viginti et septem annis apud monasterium Sancti Sabæ, quod ab Hierosolymis in partem australem octo millibus disparatur, sub regulari magisterio cum quingentis fratribus conversatus est. Is a venerabili David, abbate ejusdem cœnobii, ob stipendium monachorum in Africam di-

rectus, cum ibidem vapulare Dei Ecclesiam incursionem tyrannorum reperisset, cum consilio Carthagenensis episcopi in Hispaniam profectus est. Dein Cordubam adveniens, postea perrexit ad Tabanense cœnobium, quatenus fratrum et sanctorum sororum ibidem degentium benedictione in redeundo (nam reditum in patriam parabat) muniretur. Ubi abbas loci illius, vocabulo Martinus, ejusque soror Deo dicata Elisabeth eum Nathaliæ exhibuerunt, cum qua die sequenti Cordubam reversus est. Demum cum illis ac Felice, necnon et Liliosa, comprehensus, gladio una cum iisdem anno 852 interemptus est: quorum corpora variis in locis sepulta sunt, et quidem Georgii et Aurelii in cœnobio Pinnamellari, quo ex loco hæc translatio facta est. Translationis seriem rescivit Aimoinus ab Usuardo et Odilardo, monachis Germanensibus ejus auctoribus: ex quibus Usuardus ipse est Martyrologii scriptor. Miracula facta apud Acmantum (quæ villa est diocesis Senonicæ cœnobio S. Germani subjecta, quo tunc Germanenses ob metum Nortmannorum cum sancti Germani corpore confugerant) suis ipse oculis contemplatus est Aimoinus ex libri III capp. 16 et 29. Hujus translationis mentionem faciunt Annales Bertiniani ad annum 858, his verbis: « Quidam monachus ex monasterio S. Vincentii martyris, vel S. Germani confessoris a Corduba civitate Hispaniæ rediens, corpora beatorum martyrum Georgii diaconi, et Aurelii, caputque Nathaliæ secum detulit, atque in villa Acmano in loculis servanda collocavit. » Hæc reliquiæ hæcenus penes nos in cœnobio S. Germani asservantur.

INCIPIIT PRÆFATIO

TRANSLATIONIS SANCTORUM CORDUBENSIVM MARTYRUM GEORGII ATQUE AURELII.

Si miraculorum cuncta quæ Deus et Dominus omnium fidelibus suis facere contulit, impossibile est verbis explicari; multoties sane apicibus com-

prehendi creditur, et superoperosum, testante apostolo et evangelista Joanne, hæc universa velle perstringi, qui multa quidem et alia signa Jesum fecisse

In conspectu discipulorum suorum asserit, quæ non sunt scripta in libro Evangelii. Sed quoniam quæ credulitatis et vitæ æternæ sunt, illic inserta esse perhibentur, delictum putatur si omnia sanctorum opera miraculis florida silentio contegantur, ac si divinæ eruditionis specula avaræ taciturnitatis nube obscurantur. Idcirco ad sanctorum martyrum Georgii atque Aurelii translationis actus explanandos, licet immeritus, uti laborans in domo, merito tamen accessi rogatus, quo domesticis animalibus Christum fide portantibus vel ramos in via substernere possem. Neque præsumptione, vel temeritate sophistica, sed scriptorum magis canonicorum imitabili provocatus exemplo, et reverendis Patrum monitis cum

A dulcissimis adductus Imperlis, quibus usquequaque resistere multimoda mihi indagazione nefas inclaruit. Attollitur et divina cooperatrix majestas personanto grege divino, et cum Psalmista dicente: *Mirabilis Deus in sanctis suis, et sanctus in omnibus operibus suis*; si ea recensentur acta, quibus sancti amici Dei post triumphalem etiam carnis exitum, laudabili virtute radiasse probantur, qui et eos post momentanea passionum bella, veluti qui in cœlestis militiæ castris desudarunt, perpetuæ consolationis præmiis munerans præstat, quatenus victorialis redimiti bravio se ibi esse, quo idem est, sempiterna amœnitate jucundi lætentur.

INCIPIIT

TRANSLATIO EORUMDEM SANCTORUM MARTYRUM,

Quæ celebratur XII Kal. Novembris,

SEU

LIBER PRIMUS TRANSLATIONIS.

Hilduino abbate cum rege procurante, mittuntur qui ex Hispania corpus S. Vincentii exquirant, sed incassum.

1. Agente Incarnationis Domini nostri Jesu Christi annorum cursu octingentesimo quinquagesimo octavo, regni vero Caroli, gloriosi Ludovici imperatoris filii, duodevigesimo, sanctorum martyrum corpora Georgii atque Aurelii educta Corduba, memorabili ordine Gallis sunt invecta. Nam apud monasterium Sanctæ Crucis beatique Vincentii martyris, ubi pretiosus confessor Dei sanctus Germanus Parisiorum pontifex virtutum fulget honore, pervulgatum est quod ejusdem sancti martyris et Levitæ corpus a Valentia, in qua passus est civitate, facile possit haberi, propter videlicet miserabilem ipsius civitatis a Sarracenis vel Mauris factam desolationem: ex quo prædicti monasterii nostri fratres cum favore et animo domni abbatis Hilduini secundi ordinant, regali etiam auctoritate percepta, quos illuc dirigerent anhelantes tantum tanque diu desideratum pignus ad se, Christo largiente, transponere.

2. Assumptoque itinere, ad Hunfridum, marchionem Gothiæ (*le Languedoc*), illis tunc in partibus principantem missi^a fratres venerunt, cujus adjuti auxilio ad hoc pium proficisci debebant negotium. Quos cum ille in pago Belnensi (*de Beaune*) sibi præsentatos more primatum nobiliter excepisset, suæ inde promissionis haud immemor; mox de illorum adventus causa, quomodo qualiterque fieri deberet, suos advocans, diligenter tractare cepit. Inter quos quidam ejusdem viæ loca hujusmodi fatebantur importunitatibus passim præpedita, quatenus nec magno comitatu quisquam vallatus illud iter secure aggredi valeret. Contra vero nostri nitentes, ac illud Apostoli ponentes: *Si Deus pro nobis, qui contra nos?* necnon et illud: *Per fidem enim ambulamus, et non per speciem*; pariter inde cum ipso

B pergentes ingrediuntur aliquando pagum Uzecensem (*d'Uzès*), ubi ab episcopo viro religioso nomine Walefrido comperiant (quod Vivarias [*Viviers*] quoque civitate jam audierant) corpus memorati almi Vincentii martyris a supradicta urbe Valentia Beneventum esse transmissum, quod quidem aliter erat. Nam cuidam in Aquitaniæ finibus monacho (qui divina revelatione monitus, ut nobis ipse narravit, Valentiam properans, illud ab inde secum detulerat) a Seniore^b Cæsaraugustæ civitatis episcopo per vim sublatum, apud eamdem Cæsaraugustam sub reverentia cujusdam Marini martyris non modicæ venerationis miraculis præfulgens habebatur. Hoc ei nomen professus monachus fuerat: neque ab eo etiam tormentis affecto, nomen proprium Vincentii episcopus extorquere prevaluit. Sciebat autem eum ejusdem civitatis archidiaconum fuisse: Ideo illum episcopo chariorem, sibi vero metuchat irrecuperabilem. Quocirca nostros, æque ut episcopum, quod præsens ejus sanctum corpus illic esset, omnimodis latuit. Estimabatur enim Marinus præclari apud eos meriti martyr. Illud tamen certo scierunt quod jam nullo modo Valentia haberetur: Sed qualiter id actum sit, et quomodo a monachis monasterii beati Benedicti Albiensis post annos receptum, atque ad eundem locum translatum fuerit; in ejusdem sancti Levitæ et martyris translatione a nobis^c quoque, digestum sufficienti narratione, videri poterit.

De alio sancti corpore tractant

3. Indolebant utique nostri anxie collacrymantes tanto itineris spatio elaborato, se vacuos redituros. Cujus mœstitiæ morbo, dum apud Barcinonem castrum morantes (ut sic eorum verbis eloquar) diutino quasi languore demolirentur, neque super hoc quid consultius arbitrari oporteret; secum deliberare possent: adeunt novissime quemdam sibi familiarum virum, nomine Sunifridum^d, ejusdem civitatis

^a Scilicet Usuardus Pater et Odilardus. Infra num. 6.

^b Seniore hunc laudat Eulogius in epistola ad Wilesindum Pampilonensem episcopum.

^c Hinc apparet præsentis Historiæ scriptorem esse Ainoinum, tametsi nomen ejus in codice ms. non extat, quandoquidem is est auctor librorum de transla-

^d tione S. Vincentii in Castrensè monasterium. Ita Mahillonius. Sed hanc Vincentii translationem ejusque Historiam indignam prorsus omni esse fide, ostendit Henricus Florez tom. VIII, tract. 25, cap. 7; num. 142 et seqq.

^e Sunifridus hic primus Barcinonis civis post comitem, qui Hunfridus dicitur n: 5.

post comitem primum, eum de hac ratione quemadmodum sibi necessarium duxerant, suppliciter consulentes. Et quia nullo modo propter quod venerant beati Vincentii corpus adipisci valebant; fatentur se decrevisse alicujus sanctorum membra; quem et actio commendaret et passio, perquirere, secumque, ne inanes redirent, ad locum deferre satagere.

S. Georgii et S. Aurelii reliquiis comparandis dant operam, nequicquam dissuadentibus amicis.

4. Interea contigit ut idem Sunifridus de enormi fidelium interfectione, sub Abdiramæ regis Cordubæ persecutione nuper facta sermonem sumeret, exponens eorum quosdam et maxime quos tenemus Georgium atque Aurelium, ea ipsa tempestate nobiliter passos, ac sanguine triumphali acie passionis coruscante, magnifice laureatos, æterni Regis palatium victorioso subiisse. Ad quod, inquit, si ulla tenus (quod non credebatur) evadere possent, iter prosperum se sumpsisse, felici eventu confiderent. Qua relatione nostri suscepta, ita gaudiis exhilarantur immensis, ac si jam optatis potirentur profectibus: neque hoc sibi nisi cœlitus relatum fuisse credebant. Eorum ardet animus, atque illuc eundi cita festinatione, cursus disponitur. Hujus plane fervor amoris, posthabita prioris mœstitiæ amaritudine, tantus illorum desiderii excreverat, quo nullo modo nomen Cordubæ (ut ipsi testantes aiebant) vel audire vel nominare possent, absque socia interdum lacrymarum effusione. Divinitatis namque respectu animæquiores se factos esse gaudebant.

5. Proinde Usuardus Pater (nam eorum alter Odilardus vocitabatur) Athaulphum ejusdem Barcinonis episcopum, atque Sunifridum præfatum aggreditur virum, eis conceptum animi secretum aperientes, quod minime quiescerent, donec Cordubam usque perumperent, si eis Dominus vel quandoque largitatis manum dignaretur porrigere. Illi audientes omnino expavere mirantes: et quod illi fieri nequaquam possit, causas impossibilitatis inferendo, et etiam protestando asserebant. Dicebat et Sunifridus eorum se perditorem, eorum verbis ad hoc accensu percurrerent. Sed cum non eos ab hac mentis determinatione avocare possent, Timemus, inquit, vobis. Ingressum tamen eis liberiore Cordubæ, et ad quem maxime illic declinare, seu apud quem tutius commorari deberent, si forte eo pertingeretur, Leovigildum sibi amicum, non illum parricidam Visigothorum regem Arianum, sed virum Christianis legibus sanctisque moribus eruditum, insinuant. Cumque hoc ita præfixum jam dicto comiti Hunfrido ex ordine intimatum fuisset, componitur, ipso jubente, epistola ad Magnatem Cæsaraugustæ, vocabulo Abdilvar, quatenus memor inter se juncti fœderis, eos de quibus loquimur fratres penes se degentes servaret, indeque pergenti Cordubam, quantumcunque possit, solamen præberet. Sic post emensum, superna opitulante clementia, prolixi nimirumque laboriosi itineris tramitem, offeruntur una cum directa epistola superscripto principi Abdilvar, qui interprete advocato lectore, dum rem cognoscit familiarem, parat, quamvis barbarus, religiose amicis obedire mandatis; jubetque illos in civitate manere usque ad tempus inde consilii. Non enim id ei perficere statim facultas sinebat, multis sibi ad præsens diversisque impossibilitatibus denegata.

Cordubam pergunt.

6. Post hæc accidit (quod minime in circuli octo et eo amplius annorum volubilitate provenerat) quatenus aliqui Cæsaraugustani, visa proficiscendi occasione, Cordubam inde per rectum ire disponent. Quod sciens memoratus princeps Abdilvar, eos continuo ad sui præsentiam venire rogavit, im-

peratque postulans ut fidei suæ creditos homines, Cordubam secum euntes, civili affectione servarent: gratiam proinde a se accedis debitam remunerationem sperantes. Quibus ab urbe simul exeuntibus nostros quidam Christianorum veluti exilio damnatos, lacrymahundi prosequuntur, bonum esse hortantes ut spem suam illi dicarent, qui non dat fluctuationem justo, et qui omnibus se invocantibus in veritate semper præsto est, novitque benignissimus potiora quam petantur vel sperentur donare. Itaque pariter ceptum legentes iter, quibus quantisque in via angustiati fuerint periculis, quibusque necessitatibus comitati, quoniam perlongum est dicere, aggressum æque librantes cursum, citius transilire statumus: ne nobis, licet stupenda, utpote admirationis plena, dici possint, a proposito narrationis compendio deviare contingat.

Ecclesiam S. Cypriani adeunt; Leovigildo secretum pandunt.

7. Post multos igitur exactos dies veniunt, Jesu prævio, innumeris mundanorum fluctuum eruti procellis, Cordubam, quo tendebatur, ad urbem. Pergunt illi duo ad ecclesiam beati magnique testis Cypriani, in qua sanctorum martyrum corpora Adulfi et Joannis tumulata quiescunt. Et hoc sollicita consideratione juxta illud Dominicum: *Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus, et reliqua omnia adjicientur vobis (Matth. vi, 33)*. Nam famulus illamque supellectilem, partim Barcinone, partim vero Cæsaraugustæ, soli euntes reliquerant. Ubi a quodam diacono ejusdem loci primario, nomine Hieronymo, pia devotione recepti, manserunt ibi: evolatque percurrens fama, quosdam illic ex Francia adventasse divulgans. Fit conventus certatum fidelium, eos miro seu incredibili affectu venerantium, qui tantam eorum obstupescentes constantiam, inefabilem circa illos omnipotentis pariter admirabantur clementiam. Adfuit et præfatus Leovigildus, cognomento Abadsolomes, cujus a supradictis sibi familiaribus viris, Athaulfo, inquam, episcopo et Sunifrido, nominis tantum et religionis notitiam perceperant. Is illorum adventus causam scrutari, ac juxta sui nominis manifestam etymologiam perquirere vigilantius curavit. Cumque amicorum valere, atque notitiarum ei verba secretis relexissent, et quod idem esset cui se omnimodis credere oporteret, Dei manifesta dispositione in brevi pervidissent; sese illi suamque mentem, multiplices Christo gratias agentes, aperiuunt. Suscipitur arcanum, manetque intra viri pectus sepultum. Inde vero congruus quæsitæ rei præstolatur eventus: ipsique sub ejus interim tutela commodis aluntur subsidiis.

Samsoni presbytero res committitur, qui abbas Pinamellaris, monachos habet repugnantes.

8. Denique post aliquot dierum spatia prædictus Abadsolomes, quodam ejusdem civitatis presbytero bonæ indolis, vocabulo Samson, ascito, sollicitè cum ipso indagare cepit, qualiter veluti suæ providentiæ a Deo (ut certe putabatur) delegatum opus perficere possit. Procurabat itaque quatenus eis ad votum, nobilis triumphus palma sanctorum corpora insignita darentur; qui tot terrarum terminis fidei calore transcursis se propter hoc capessendum emergerant: compatiebatur equidem eorum et animis et longo satis itineri: nec obliviscebatur amicorum Athaulfi episcopi, ac honorabilis viri Sunifridi, multas ei preces super hoc delegantium. Unde claustris arcani sacerdoti relectis, beatorum reliquias Georgii Bethlehemitæ monachi, atque Aurelii Cordubensis viri popularis, si tamen posse præstaret, utrisque sumere libet, quorum animas felici bello decoras ad cœlos martyrum sociandas collegio transisse, pulcherrimo passionis eorum textu firmante didicerant; quam memorabilis et Deo dignus sacerdos

Eulogius, qui et ipse postea glorioso donatus martyrio, Regem Christum consummatus miles ovando petivit, veraci relatione, plurimis (ut ipse nostris retulit) præternissis, litteris informavit.

9. Dum hæc revoluntur, divinitus (quod sine dubio fatendum est) contigit, ut memoratus Samson presbyter eidem loco vocabulo Pennamellari, quo eorum corpora SS. martyrum tumulata jacebant, quodque disparabatur a civitate plus minus milliariis quinque, abbas præficeretur. Et ecce quasi parta facilitate, a Leovigildo evocatus unanimes deliberant, quia tempus aderat locusque patens, rem optatam ad effectus culmen Christo favente perducere. Cumque diutissime aliquibus etiam locis ibi fratribus associatis, ut fieret, consulendo insisterent; reperit cæteros ita suis adversos conatibus, quod hoc nullatenus concedi posse tristes existimarent. Importune tamen agentes, et quod hoc ut beatorum martyrum corpora celebriori cultu haberentur, quæreretur, multis argumentationibus inculcantes, id tandem fieri communi deliberatione omnibus placuit, tantum ut assensus (veluti decebat et factum est) proprii daretur episcopi. Sanctorum vero corpora, dum tempus revertendi veniret, eodem in loco sub hæc concessione, ut erant, jacerent humata. Proinde quid eis difficultatis tempore egressionis ab urbe, de qua non nisi multo freti solatio exire audebant, ingruerit, reor esse dicendum.

Bellum Mahomathidis. Saul, episcopus Cordubensis, monachus fœvet.

10. Rex siquidem ejusdem Cordubæ Sarracenorum primæ egregiæque civitatis Mahomath adversus Toletanæ urbis tyrannum suis rebellem decretis hostiliter properans, jussit omnes adesse. Et ne vel civis, vel peregrinus, excepta custodia, qui secum non iret, in civitate remaneret, publicis imperat edictis. Interea prædicti fratres nostri, cum de concessis martyrum corporibus (quoniam exeundi locus ab urbe patebat) effari monachis supranominati loci Pennamellaris corpissent, ipsi rursus nihil se ex hoc facturos penitus denegant, maxime abbatis sui venerabilis Samson absente presentia; contigerat enim illum abesse. Quapropter admodum tristes effecti, quosdam fidelium ad episcopum ejusdem urbis virum modestum, nomine Saulem, dirigunt, postulantes ut sanctorum corpora quæ illis Samson abbatis, suaque benignitate concessa fuerant, apud ejusdem loci habitatores quos ibi darentur, suo ipso obtinere dignaretur adventu. Qui suscepta hujusmodi oratione actum properant, atque imploratum ita mandatum pastori perferunt, efflagitantque succurri peregrinis, simulque subveniri desolatis. Inquirit ergo ad episcopum: « Pater, pietatem tuam voto supplicii deprecamur, quo beatorum martyrum corpora Georgii atque Aurelii, ut olim cum Samson abbate sanxistis, Gallicis donentur monachis. Cur igitur vexatione fatigati itineris injusta vexantur dilatione concessi pignoris, non est æquum ad religionis vestræ notitiam, quæ tali potest infamari calumnia. » Nec mora, properatur ad locum. Dumque prolixius concertatum, plurimumque precibus ab episcopo colluctatum fuisset, præbetur, dure quidem, uti ab invictis, vix tollendi consensus.

Sacræ exuvie inde levantur, non tamen S. Aurelii corpus et S. Nathaliæ caput.

11. Advocati namque tunc alacri gressu ipsi nostri petiores accedunt, atque una cum cæteris, nec segnius tamen, sanctorum corpora avulso desuper altari accelerant effolere. Ut autem ventum est ad apertionem sepulcri, remotis aliis, soli ab episcopo designati adsunt presbyteri, a quibus, ipso quidem excipiente, sacræ de eisdem tumulis cum hymnis ac litaniis membra levantur. Qui mundis ea semper lintaminibus involvens, congruis quoque ad effe-

rendum imposuit perulis. Ita, divino suffragante auxilio, opus secretum honeste perficitur; et ne illorum integritas a quolibet petente, quæcunque occasione usque ad destinatum locum violaretur, episcopum rogant ea sub assignatione regis Caroli proprio claudere sigillo. Quod cum fecisset, eis ferenda atque cum multimoda testificatione colenda, occulte tamen propter paganos, donantur. Non enim quos martyres faciunt, venerari Sarraceni permittunt. Qui tanti muneris præmium gavise tollentes, comitantibus se nonnullis inde fratribus ad civitatem festini remeant, cupidi cum quibusdam Toletum pergentibus, illuc usque reverti.

12. Præterea quid et huic facto destinabili modo provisum sit, si taceatur, nefas non ambigo. Cum etenim illa sanctorum corpora in agone cælestis pugne fortia, ministri diaboli gladiis animadversa morte stravissent; Christiani dum potuerunt, solito amoris officio excitati, nocte venerunt, atque ea sibi furim rapientes diviserunt. Et quidem beati Georgii corpus ex integro, Aurelii vero sine capite tollentes in ecclesiæ loco sub altari, quemadmodum significavimus, sepelierunt. Sanctæ vero Nathaliæ corpus, dum aliorum ab aliis truncum sublatum fuisset, caput illius in eadem ecclesia, ubi viri corpus, colatum est. Unde accidit quatenus tempore effossionis eorum beati athletæ Aurelii caput cum suo corpore minime inveniretur, ac sacræ Nathaliæ corpus quo humatum fuerit, nesciretur. Sed ut impleretur in eis etiam post mortem, quia erunt duo in carnis una, corpori beati Aurelii caput Nathaliæ suæ conjugis subrogatum est, atque cum nimia admiratione quærentibus datum, quod deficiæ factum neminem qui audit, latere putamus. Ut quia unius conjugalitatis viventes, necnon et æqualis martyrii socii exstiterant, morientes ejusdem essent merito venerationis in terris, quemadmodum et unicæ felicitatis composites sunt in cælis. Et quoniam sacramenti mysterio *συνεδοχίας*; quidem dicto quasi ab incepto parumper delleximus, juvat manum in id ipsuum reducere.

Corduba pergunt Toletum, dein Complutum, et Carsaugustam, mox Barcionem, post Gerundam et Narbonem, denique Biterris.

13. Cum vero vigiliæ Ascensionis Christi roseo se jubare jam dies lotis quadrigis terris influeret, parant a civitate regis supramemorati Mahomath procedente exercitu egredi, non parvo ad illos fratrum catholicum eis vale dicere cupientium adunato collegio, qui quanta eos charitate per dies quinquaginta sex, quibus cum illis sunt commorati, tractaverint, nemo qui dicat. Præsens tamen devotio seu lacrymabilis ipsorum pandebat exsecutio, quod cerneret quis posset, nec illos a se unquam pacto quolibet velle disjungi. Sic namque Corduba, Iiberiensium civitatum nominatissima, et cum civibus, tum etiam et rerum opibus secunda, egressi, quorumdam fidelium cum rege ad pugnam euntium tutelis aliquantisper crediti, iter suum alacres resumunt. Inde post dies reperit illos inter agmen exercitus Leovigildus, vir frequenti memoria dignus, qui tempore egressionis eorum a civitate, regis occupata negotiis præsens non fuerat; isque, dulcissimo pectoris vinculo eos amplectens, suos deinceps comitatui usque Toletum (quod ex beatæ Leocadiæ virginis confessione præclarum habetur) non est passus deesse. Babila siquidem ejus soror, virgo Deo sacrata, illis quidquid in itinere visum necesse fuit, pallia quoque duo, quibus vicissim sanctorum cooperirentur corpora, pro qua valebat facultate, abunde paraverat.

14. Rege denique Cordubens contra Toleti adversum sibi tyrannum, ob quod processerat, belli copias accelerante, multi ejusdem civitatis viarum insidiatores ad eandem urbem redeunt, se quanto citius castelli præsidio muniri curantes: pacata red-

duntur itinera, sitque viantium secunda quacunque progressio. Tunc nostri cum magna benignitatis affectione omissa prociuncta a sepe dicto Leovigildo disjuncti Complutum aggressi sunt oppidum gloriosorum martirum germanorum Justi et Pastoris insignitum tropæis. Inde nobilissimam ac sanctorum et præcipue decem et octo martyrum triumpho laureatam Cæsarangustæ applicant ad arcem, ubi a superius nominato Seniore episcopo rursus, quemadmodum euntes humane recepti, optima apud ipsum, quousque libuit, sunt quiete donati. Nec tunc quidem de beato Vincentio, quem idem episcopus (ut supra retulimus) sub nomine Marini martyris retinebat, aliquid vel dignoscere certius, vel audire quiverunt. Non enim erat, fugato Audaldo translate monacho, qui hujus facti notitiam panderet. Repræsentantur et Abdiluar præmemorato ejusdem civitatis principi, gratias agentes, quod ejus essent auxilio in eundo, vel redeundo adjuvi. A quo etiam discedentes salutationes ad Hunfridum, epistolam vero ad castellorum custodias perceperunt: quatenus absque impedimento vel discussione ulla munitæ potestatis loca transirent. Nam ne forte eis improvisis aut legatio fraudulentum fiat, aut certe magis hostilis impetus superveniat, cunctarum ad sese viarum aditus continuis satagunt obstruere

A custodiis, atque ea permaxime loca, quæ ab angusti tramite callis exclusas appellant.

15. Itaque proficiscentes Barcinonis ad moenia, quamvis multipliciter fatigati, perveniunt in urbem sanguinis sanctorum martyrum Cucuphatis et Eulæiæ virginis madore circumlitam. Sed quæ lætitia de consecutis præmiis, quæve fuerit admiratio de eorum subita, utque ita dixerim, inopinata reversione ab Athaulfo episcopo et Sunifrido memoratis venerabilibus viris, mirum est dicere, glorificantibus quoque plurimis Deum ac benedicientibus, qui sic mirifice ad laudem et gloriam nominis sui protegit sperantes in se. Auditis et Leovigildi amici prosperitatibus, suisque eis propensis beneficiis, gavisus sunt in omnibus, a quibus decem et duobus elapsis solibus læti dimissi veniunt festinato cursu Gerundam, sancti Felicis martyris cruore madentem: cujus liquentes confinia, adeunt Narbonam civitatem metropolitim. Quo citra ejusdem muros ad sancti Pauli confessoris sepulcrum divertentes, post subeunt Biterris urbem, ex beati Afrosidii præsulis membris illustrem, in qua gratanter, utpote a noto et cognato viro ipsiusque civitatis primate, nomine Gerino, suscepti, sanctorum martyrum corpora in oratorio beatae Dei genitricis Mariæ servanda reponunt.

• Id est vicecomite. Infra lib. 1 de Miraculis, cap. 3.

INCIPIT LIBER PRIMUS DE MIRACULIS SS. MARTYRUM, QUI EST TRANSLATIONIS SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Hinc igitur digna gestorum ratione compellimur, quæ in eadem Biterris civitate, quæque per eos in sequenti itinere, superna agente clementia, patrata cognovimus, litteris secuturæ generationi memoranda signare. Dum autem illi præfato Gerino eos retinente quietis gratia aliquandiu morarentur, homo quidam Brictius nomine, per annum fere dimidium in tibiis sive superioribus membris genitalibus totus elephantino insanabili morbo ulcerosus jacebat: qui non solum ea debilitate quantum ad corpus inutilis, verum etiam et vitæ solatio, tali in æe afflictione grassante, destitutus videbatur. Is sub unius tempore noctis in ecclesia qua inerant sanctorum martyrum corpora, jacere permissus, sic eorum interventu divina miseratione curatur, ut statim in crastino sanitati redditus, ad proprium cunctis stupentibus staret officium. Erat enim charus domini sui ejusdem Gerini pincerna.

CAPUT II.

Quæ vero dicta quæve dicenda sunt, eorundem sane relato didicimus, qui ea uti inter agendum præsentibus, propriis inspexere obtutibus. Insuper et his sacris jam prælibari videbatur miraculis, quæ per eos erat Dominus mira populis collaturus. Ea siquidem ipsa nocte sanctorum martyrum geminato præconio hæc quoque virtus inclaruisse dignoscitur. Juvenis, quidam, vocabulo Guisandus, typo febrium per tres menses ægre laborans, nihil revera de se aliud quam mortis casum suspicari valebat. Frigoris enim et caloris æcerrimis per horas, nunc his, nunc illis urgebatur stimulis. Hic ad memorata sanctorum corpora in noctis spatio simili sanitatis fide excubare permissus, non dissimili est virtute pulsa febre curatus. Gratias namque referens, et ipse non mediocriter sospes factus regreditur.

CAPUT III.

Quamvis et alios ibidem a diversis infirmitatibus

languoribus sanctis eorum meritis noverimus curatos, unum adhuc miraculum, quod ibidem laudabilius enituit, ad non relinquenda festinantes enarrare censuimus. Præfatus itaque Gerinus ejusdem civitatis vicecomes, dum subito gravissima dolorum pœna totum per corpus cruciaretur, sumptis duabus sæe staturæ candelis, et uno (quod est adhuc in testimonium) non vilis quidem pretii pallio, jubet se, nimium vivere dissidens, ad eorum devehî præsentiam: sicque jacens, seque humi volutans, et quoque in eos commiserat, unde labor, humiliato spiritu publice confitens, in primo noctis sopore almi Georgii salutifera visitatione subitam coelitus est in eadem ecclesia indeplus medelam. Aiebat etenim eundem sanctum martyrem in monachali, ut olim fuerat, habitu pyxidem auream manu ferentem suis conspectibus astitisse, atque ex ea nivei coloris effuso unguento, caput sibi, oculos manusque, ut cernebatur, leniter perfudisse. Ita prorsus quemadmodum sese deinceps inscium assereret, utrumne adhuc placidum oculis somnum colligeret, sanitas quippe membrum diffunditur, omnique recreatus corpore gaudens domum Gerinus revertitur, non eos ultra martyres dubitans, imo martyrum potentissimos prædicans.

CAPUT IV.

Post denique tempus quasi duorum mensium resumptis viribus, et quæ in itinere necessaria erant paratis, ea ab urbe nostri subinde memorati fratres digredientes, in pagum Vivariensem (*le Vivarais*) nec sine miraculis quidem ipso Gerino secum comitante, deveniunt: ubi audita revelatione corporis sancti martyris Andeoli discipuli magni Polycarpi, qui auditor beati Joannis apostoli et evangeliste fuisse dignoscitur, quoniam non longior erat ad hoc accessus, illud se studio contulerunt orandi: ex quo et proprii corporis acceptis reliquiis, ad quod restabat iter complendum remeant, transactisque inde

diebus incolumes eos pagus excepit Belnensis, a A tulisse. Sic fides meretur, et ita timor operatur divinus.

CAPUT VI.

Properantes itaque ac finem hujus libelli volentes attingere, quid in vico quodam, qui Cora (Core) nuncupatur, in pago jam Antisiodorensi acciderit, commemorando narremus. In ecclesia vero ejusdem loci cum fuissent illati, necnon et in altario veneranter expositi, quidam juvenis, custode ad modicum absente, latenter ingrediens, pallium subito quo eorum sacræ tegebantur reliquiæ, furtim abstulit. Sed æquissima summæ rectitudinis operatio, nec hunc longius inultum abire, nec injustitiam sanctos martyres pati sustinuit. Porro in humero sub quo illud absconderat, pustulæ morbo percussus, mox revertens pallium clam ecclesiæ projecit ad ostium: sicque impunitatem quam non merebatur requirens, aufugiendo delituit. Incommoditate tamen exorti ulceris ingravescente tumendo cogitur, vitæ desperatione ac tormenti dolore admonitus, confiteri delictum: quo patefacto cunctisque audientibus denudato, opem plenæ sanitatis, etsi diu vexatus, sanctis eorum consequitur beneficiis, præstante Deo ac Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat omnipotens per infinita sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT V.

Sed quoniam suos Dominus fide et confessione probatos famulos virtutibus magnificare, cujusque apud cum meriti essent, signorum indicis monstrare decreverat; hoc quod in eodem Vivariensi pago et villa ipsa Arziliaco miraculum constitit, dignum referre fuit. Quædam igitur vidua, nomine Theohildis, cujusdam raptoris spiritu superbix tumens iniqua violentia equum amittens, lugubris sese fletibus contorquens, desperabili contritione languebat. Cumque nullo ingenio nulliusque solatio suæ debilitati eum restitui posse existimasset, ad eorumdem sanctorum martyrum expectanda suffragia cum omni recuperandæ spei fiducia se contulit: ibique tandiu flens et perseverans in rogando Deum facientem judicium injuriam patienti permansit, donec die tertia terrore inspirationis supernæ raptor percussus, satisfaciens viduæ cogeretur sponte reddere quod visus erat nequiter abs-

* De pago Belnensi, sic dicto a Belna, oppido diocesis Cabilonensis, egit item superius Aimoinus

in lib. 1 num. 3. Exstat in eo pago villa Arziliacus (Argilly), de qua mox infra.

INCIPIT PROLOGUS LIBRI SECUNDI MIRACULORUM.

Quoniam hactenus sanctorum martyrum Georgii atque Aurelii translationis ordinem, et quæ, divina largiente gratia, in via gesserunt miracula, ipsorum suffragantibus meritis, ex parte cucurrimus; modo ad id quod residet, etsi imperitus, fidus tamen vertatur articulus, quæ idcirco duobus gratum fuit dividi libellis, quatenus nec avidis lectoribus superflua, nec piis auditoribus ea quæ dicerentur,

forent onerosa. Nam et in proluxe dicendis, quasi quoddam præstatum levamen, dum unum finitur, atque aliud inchoatur volumen; quodque præcedens libellus non humana, verum fateor, præfinitione solum bis ternis miraculorum titulis radiatur, quantum eorumdem sanctorum martyrum perfectam insinuet consummationem, ipsius senarii ratio arithmetica nota declarat.

INCIPIT LIBER SECUNDUS MIRACULORUM,

QUI EST TRANSLATIONIS TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

In prædicto igitur pago Antisiodorensi, Basgerman vicum, compressantibus se hinc inde turbis, cum appropinquare cœpissent; advenerunt illis quidam ex nostris obvii, eos ibidem officiosissime, prout decuerat, expicientes: quorum animæ exsultatio, sive letitiæ fletus, gratiis hymnizatis divinis pro desiderio fuit. Unde sequenti die simul profecti, levatis in eodem loco corporibus sanctorum feretris Antisiodorum veniunt urbem, plurimorum tropæis sanctorum insignem. Quo agnito oenobitæ almi confessoris Christi Germani, ejusdem olim civitatis antistitis, eos quam honorificentissime cum Dominicæ passionis memoriis omnique digno apparatu susceperunt, collocantes eadem martyrum corpora super altare beati Mauricii martyris, Thebææ legionis principis, ea sub nocte servanda: ad quorum ingressum, unum a claudicatione, ad egressum vero hominem alterum a continuo capitis dolore ibidem curatum didicimus. In crastinum autem (neque enim tempus eos ibi amplius immorari sinebat) haud secus quam sunt excepti a memoratis sanctis fratribus, sive ejusdem loci civibus honeste deducti, pagum ingrediuntur Senonicum, quem etiam quibus

et quam manifestis decorarint miraculis, laboriosum ex toto, gratum vero si ex parte narretur, existimo.

CAPUT II.

Dum namque pro agendis missarum solemnibus in villam quæ in eodem pago nuncupata fertur Puteolis (Puteaux) declinassent, quidam infantulus inter reliquos beneficia requirens infirmus accessit. Tunc nonnulli ut puerum adhortantes, monebant quatenus pro adipiscenda sanitatis medela ad martyrum patrocinia, prout valebat, accederet. Quod cum fecisset, seque rependo magis quam ambulando ante eorum reliquias prostratus jactavisset, extemplo, videntibus qui aderant universis, medicinam adeptus est plenissimæ sospitalis. Nec aliter, inquam, nisi ut eos inde prosequeretur rectus, qui utriusque pedis imbecillitate advenerat claudus.

CAPUT III.

Nec sit pigrum audire quæ Christo bonitatis cooperatori pro suorum meritis meritum habuit operari. Facimus enim alienum bonum, si complacet nostrum. Anus igitur quædam, nomine Tedelgrimis, a parvo (quod multi vicinorum ejus noverant) surda pariter jacebat et muta. In domo enim cu-

jusdam religiosi viri, vocabulo Bovonis (in quam etiam forte eadem sanctorum corpora ad manendum declinaverant), causa ipsius sustentabatur misericordiae. Attendebat quod elemosyna quae datur in terra pauperi, a Christo, teste Martini semichlamyde, recipitur in caelis. Illa de remedio optandae valetudinis caute secum permeditans, locum ubi beatorum martyrum corpora venerabatur ascendit. Sed illico ut orationem fudit, ea sanitatis gratia donatur: quatenus evangelico una eademque hora renovato miraculo, et loqui simul et audire mereretur, exivitque gaudens universae domui gaudium inferens.

CAPUT IV.

Quae vero idem Bovo in eorum martyrum adventu sibi contigisse cum sacramenti fide dicebat, res digna miraculo praeteriri non sinit. Cum ergo fuissent horum delatores sanctorum monachi, qui ea nocte una cum suis fere triginta ab eodem hospitio sunt excepti; illis necessaria non surdus auditor apostolicus, hilari animo distribuens praerogavit. Sed ut tantae tamque copiosae charitatis superabundans opus remuneraretur, ipsius vinarii vascula sic sunt mane reperta ac si nihil exinde sero potatum fuisset. Universis namque omnique suae domus familiae ac advenientibus causa sanctorum martyrum ita ubertim propinatum fuerat, quatenus omnes pro sobrietatis competentia ad plenum vino satiati laetarentur. Penum siquidem eidem subjectum erat solarium (benedictionem desuper hauriens) quo beatorum corpora martyrum illa nocte ad quiescendum fuerant admissa.

CAPUT V.

Is etiam Bovo saepe admirans referebat non huic dissimile factum. A cujus denique domo sanctorum eductis corporibus, evenit diem post quartum, ut ex Hludwici Bejwariorum regis exercitu in eam intrarent, atque illam per aliquot dies ibidem commorantes inhumane vastarent. Ergo licet merito hac spe frustratus, ad hoc idem Hludwicus a quibusdam proceribus invitatus exierat, quatenus fratris sui domni Caroli contra Danos navali tunc classe in Sequana^b decertantis, regnum usurpans invaderet; sed et victoriam, proh dolor! veluti jam praemanibus suspectam, hujusmodi infelicissima visus est distulisse tyrannide. Nam rege insalutato cum paucis in navi relicto, omnes ei subdole adhaerentes discedunt, et praecisis ejusdem navis funibus, ne rex quolibet auxiliaretur praesidio, ad eundem Hludwicum eum sibi regem facientes accedunt, quod eis dignam in contumeliam cessit. Rex ergo, divinitus liberatus, statim parvo, quem fides sibi retinuerat, exercitu collecto, fratrem a regno nobiliter expulit; atque cum vivum capere possat, ei locum abeundi viscerabiliter indulsit, suosque fugaces (cum in eis regali censura ulcisci potuerit) sublimes collectione ad se revertentes, solita pietate recepit, sceptro positus et regno. Itaque supradicti hostes substantiam domus quam intraverant praeter mensuram exterminantes, ex supra memorati viri Bovonis vino non minus (ut fuit putatum) quam sexaginta modios abstulerunt. Sed illis recedentibus rursus sanctorum meritis, Bovone teste, quantitas totius vini integra reperitur. Nec cunctandum charitate illud augente sic excrevisse, quae in viri corde diffusa, gemino pollebat bono.

CAPUT VI.

Fuit in Villa-Nova (*Villeneuve l'Archevêque*) ejusdem pagi Senonici quaedam puella, nomine Arohil-

^a Lege Annales Bertinianos ad annum 858, quo haec contigerunt: ubi translationis sanctorum martyrum fit mentio. Totum hunc locum cum aliis pluribus mutilavit Brølius.

^b Nempe in insula Oscello ex Annalibus Bertinia-

A dis, ab annis octo caecitatis orbitate damnata, qua ad beatos virtutum luce conspicuos (de quorum beneficiis nobis est sermo) deducta, taliter semetipsam illis perpetuae servitutis voto mancipans, subito est curata, ut omnes qui aderant hoc facto mirarentur attoniti. Cumque deinceps suae professionis famulatum exsequi vellet, a patre velut de temeritatis praesumptione acriter invecta, coacta est quam pro salute noverat pollicitationis mutare sententiam. Itaque dum incipit, sermonibus genitoris magis favens, domum reverti, et pristinae caecitatis cladem et vim febrim insuper multam incurrit. Fit pater caeterique propinqui debiles, ne non et ipsa admodum miserabilis jacens, remeantque veloces ad pia martyrum repositenda suffragia. At ubi ipso jam patre omnimodis compellente, nunquam se quod promiserat rursus fallituram devovit, sanitatis summa quam prius meruerat recepta, sospes item efficitur, mansitque ibi, atque famulationis pensum statutis temporibus postmodum in ecclesiae cultu gratanter exsolvit.

CAPUT VII.

Itum enim Acmantum (*Esmant*) villam nostrae possessionis (in qua tunc major pars fratrum ob infestam paganorum debebat persecutionem^c) aggredientes, ab eis cum magna gratiarum actione et laudibus opimis satis digne recipiuntur: quam exceptionem ita Dominus virtutum floribus decorari voluit, ut nulli dubium quin ad eos non qualiacunque vel incerta, sed pretiosa deferrentur testium patrocinia. Quaedam vero sanctimonialis, vocabulo Leutgardis, dum populorum obviam euntium admixta conventui, et ipsa candelam in sanctorum honorem tolleret accensam, subito eam luminis honore gemit orbata. Quae neglectus tacta pudore, eam in secreto pallii interim emunctam reposuit. Sed quid exinde Christus pro suorum martyrum ostensione operatus sit, ullatenus absentari non debet. Nam dum sic graditur, tempus operiens illam reilluminandi, mox eo ipso quo erat abscondita, in loco accenditur, partemque vestis qua tegebatur, corripuit. Quo viso, extimuit mulier, praeconia tantae virtutis voce qua poterat attollens: sicque actum est, ut, muliere etiam tacente, pars vestimenti adusta quod gestum erat, obstupefaciens videntes, magnopere declararet.

CAPUT VIII.

Deinde Boso ab Alseio villa a renibus deorsum ita paralysis morbo dissolutus jacebat, quatenus ei non solum ambulandi, verum et sedendi denegaretur facultas. Erat autem in eo videre laborem. Illic tantorum auditis insignium donis, manibus propinquorum inter plurimos deportatus, supplex advenit, accedensque ad sanctorum martyrum reliquias sic infirmitatibus proximam, ita statim postulatam salutis perfunditur remediis, ut eos proprio gradiens annis, usque ad ecclesiam, in quam erant inferendi, non desereret. Indeque plenius post dies factus incolumis, ad propria gaudenti animo repedavit: cui congratulantes vicini admirabantur, quia sic cito sibi salus acciderit.

CAPUT IX.

Ea ipsa nihilominus die adducitur quaedam femina de villa Reihica ex nominis appellatione dicta Ragina. Haec ab annis duodecim, non ut illa Syrophoenissa sanguinem fluens, sed contracta renibus jacens, quasi vitalibus jam cernebatur destituta solatiis, opprimebatur et nimia paupertatis inedia, ut puta manuum meditatione otiosa. At dum inter reliquum vulgi coetum beatorum martyrum patrociniiis

nis: ex quibus corrigendi Annales Fuldenses, qui pro Sequana Ligerim habent.

^c Et quidem cum corpore S. Germani, ut ex lib. u de Miraculis ejus, cap. 11, et ex seq. colligitur.

offeritur sananda, priscæ felicitatis coram ipsis quæ aderant turbis usum recepit. Igitur ambulans gratesque sanatoribus suis læta rependens, ad iter (quo aliorum adjuncta manibus venerat) se sospitatis gressu comite reparat.

CAPUT X.

Adalbertus de Talsiniaco villa, hostilem multum pavens occursum, ad sanctorum martyrum luminaria pro tuendis aliis unum vas apum fide plena devovit, cum subito ex præfati Hludwici Bejwariorum regis exercitu quidam illius domum irrumpentes, ipsum alvearium natura mellis avidi, quia majus meliusque cæteris erat, primum auferre conati sunt, quod ita mirandum illis nequidquam laborantibus immobile perstitit, ac si funditus in quo erat loco haberetur affixum. Quo facto, hostes turbati nimiumque stupentes, didicerunt tandem illud sancti martyribus pro conservandis aliis esse dicatum. Unde non solum hoc, sed nil ulterius in eadem domo sanctos reveriti præsumperunt, animadverso divinam illi eorum meritis tuitionem inesse.

CAPUT XI.

Quia miraculorum veneranda concreta præconia, augeatur numerus pagellarum cum gloria. Multis denique ab annis Iugalbertus de villa Vimpopuli, cum esset utrorumque oculorum luminis dono privatus, agnitis tot tanque mirandis sanctorum virtutibus, iussit se quantocius, illic deducti. Sicque uxoris adminiculo insuper et multa comitatus fiducia gradiens, ad locum usque pervenit. Dumque diutius ecclesiam intrans, solo prostratus precibus gemens insisteret, quo sibi sancti martyres, licet indigno, misererentur, luctuosus vocibus exostulans precabatur. Tunc supernæ pietatis fonte eorum obtentu se influente ita confestim mederi promeruit, quatenus Deum sanctosque magnificans, inde valens vidensque uxoris manu oblita rediret.

CAPUT XII.

Adducuntur et duo cæci, villæ quæ dicitur Simportus incolæ, ad præclaram beatorum martyrum postulandam clementiam. Horum sane devotionem integram non modica divinæ miserationis consecuta est cæcorum illuminatrix bonitas. Ut autem intrantes domum quæ sacræ martyrum digne venerabantur reliquiæ, se orationi dederunt; obductis post paululum fugatis tenebris, videndi posse recipere meruerunt: surgentesque a pavimento, remoto ductore per sese hac illacque clare videndo discurrunt. Itaque Dei sanctorumque martyrum sibi providam collaudantes benignitatem, læti, ut illi quondam in Evangelio a Salvatore et Filio David illuminati, discedunt.

CAPUT XIII.

Hac itaque miraculorum fama per pagos late diffusa, se invicem præcedere festinantes confluent plurimi. Unde quidam adolescens Acleulfus, ex villa nomine Laudrado, mente captus, cum frequenter fieret jam per annum et insuper atrociter demens, quod vulgo lunaticus dicitur, ad sæpe memorata sanctorum martyrum corpora, licet vinculis nexus, fide parentum adducitur, qui etsi illam non habebant vocem: Domine, si quid potes, adjuva nos miseris nostris; infirmum tamen sibi posebant mederi. Ubi aliquantulum ob salutis remedium detentus, ad plenum quod aliæ fidei devotione quæsitum fuit, eorum piis meritis adipisci promeruit. Itaque sensus pristini recuperato vigore, alacer recessit, æque de reliquo, uti prius fuerat, sanæ mentis compos permansit.

CAPUT XIV.

Ex eadem villa quædam procax puella, nomine Teutberga, casu quo solebat cum matre litigans, per sanctorum martyrum pignora, Georgii scilicet ac Aurelii, suam non est verita contestari proterviam.

A Dumque a quibusdam quare sic adversus parentem ageret, et quare sic temere per sanctorum nomina dejeraret, increpata minime quiesceret; ultione præsentis, ipsa quam ad jurandum evexerat, manus contrahitur. Exinde vero quos perjurando per indomitatem linguæ male præsumperat, studiosè rogando cogitur quærere sanctos, sui que ab eis causam remedium veluti debitum munus incunctanter exigere. Dumque facti pœnitens ad eorum se limina devotissime contulit, debilis ipsius palma dictu velocius medicata extenditur, atque sana facta mulier ad genitricem ei de reliquo famulatura revertitur.

CAPUT XV.

Erat et quædam femina ex villa vocabulo Casellas, nomine Amaluvara, ab annis centum quadraginta quatuor mensium in cæcitate nebulis perdurans: nec ulla ei medicinalis profuit manus, quam divina potestas his sanctis medendam servabat. Hæc a quædam pulcherrima feminarum intempesta nocte (ut sibi videbatur) admonita est, quatenus pro adipiscendo luminis usu ecclesiæ pavementum quæ eorundem sanctorum martyrum corpora quiescebant, sedula scopis mundare satageret, donec eam sancti miserando respicerent. Quod cum adducta semel explesset, oculorum acuminis tantum recepit quod sibi usque hodie sufficiat, nec ductoris adminiculo, sanctimonialis etiam facta, quemadmodum prius indigeat.

CAPUT XVI.

Quid vero eidem in ipsa ecclesia quædam nocte cum cæteris excubanti revelatum sit, reliceri neglectum putamus. Ubi dum aliis dormientibus sola (quemadmodum sibi certum erat et nobis retulit) quasi vigilans resideret, respicit ad fenestram retro altare ejusdem ecclesiæ, considerans per eam quasi maximum solis radium splendescere, et per radium quemdam inestimabilis visus luce contactum puerum ad ima usque altaris descendere, qui manum porrigens ubi sanctorum corpora quiescebant, sublevato paululum quo tegebantur pallio, cœpit diligenter introspicere: cum ecce columba, cujus nitor mirabilis in cornu dextro altaris apparens super eos volitans stetit, ipsum plurimum intentans juvenem, et quasi quiddam divinitatis in eo contemplans, quid agere vellet inspiciens. Qua visione perterrita, veluti lesa angustiis, plenius obdormivit: videtque per extasim mentis duos venerabiles viros ecclesiam ipsam quibusdam et valde pretiosis decorare ornamentis, qui et aiunt ad illam: « Vade festinus ad hujus sanctæ domus custodes, ac dicito quatenus hanc propensius ornent, quoniam qui sunt in circuitu sancti, horum martyrum gratia huc modo convenient. Siquidem et nos ab Hispaniarum partibus, unde nuper allati venerunt, eos quomodo hic essent, visitare processimus. » Quibus sic effatis sublata visione evigilavit mulier, atque hæc secum replicans hæsit plurimum, utpote quid puer, quidve columba significaret ignorans. Prudens tamen lector, sive sagax auditor (credimus) puerum Christum, columbam vero Spiritum sanctum Patris Filii que consortem, circa sanctorum martyrum reliquias aspirantem intelligit.

CAPUT XVII.

Teutlindis ex Dedentio puellari monasterio, quia Dominica erat, et vacabat ab opere, veluti ex otio ad eorundem sanctorum martyrum limina se puellariter videndi curiositate donavit. Ibant et alii devote promoti: et quamvis animo dispares, sociali tamen vestigio perveniunt ad ecclesiam, seque simul coram altari orationi dederunt: erigentesque se ac reliquorum qui prævenerant stationem adire propeperantes, loco quo steterat, cæteris abeuntibus, ita præfata Teutlindis in hæsit, quatenus pavimento immota persistens, universos hoc novo miraculo in non medicam admirationem attolieret. Ubi tandiu ser-

mentibus cunctis utroque pede immobilis facta permansit, donec pravitatis suæ reatum confiteretur, videlicet quod minus religiose illecebris gaudens accesserit, quodque minus debito pro ipsis obsecraverit delictis. Itaque orantibus pro se qui aderant fratribus, ac litanias agentibus, ineffabilibus sanctorum martyrum meruit absolvi suffragiis.

CAPUT XVIII.

Item homo quislibet, Altarius nomine, de villa Scau, contractus renibus multum per tempus mœrens jacebat. Audiens autem per sanctorum merita infirmorum multos curari, certam (ut iisdem postmodum referebat) spem promerendæ salutis sumens, parentem vel amicorum ducatu se ad eorum miserationem destinavit. Cumque surgens sedere utcumque tentavisset, quo cereum quem ad sanctorum luminaria secum deferret, suis manibus ipse fingeret, in propria domo optatum subito amissæ sanitatis recepit valere. Elevans namque se, sospitemque reperiens, opus quod ante conabatur debilis, jam Deo miserante incolumis effectus peregit. Occurrit ergo sanctis martyribus cum oblatione luminis gaudens, quodque sibi acciderat, læto ore universis exponens.

CAPUT XIX.

Hoc quoque dignum est ponere, quod admirationem pariter inferat et terrorem. Nam corriguntur alii aliorum casu, prophetia teste David, dicentis : *Lætabitur justus, cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris (Psal. LVII, 11)*. Igitur quidam serviens ex eadem Acnanto villa, vocabulo Ingalsardus, fuit et ipse quidem hortulanus fratrum. Hic accepta præbendæ suæ annonæ, ad ipsius villæ farinarium causa molendi perrexit, sicque ibidem cujusquam mulieris pauperis locum mente superbus præripere gestiens, super ipsius annonam, quæ jam molebatur, suam pervicaciter minabatur injicere. Quod illa quibus poterat viribus renitens, cum superare infirmior fortiozem non posset, elevatis ad ecclesiam manibus aiebat flens : « Adjuro te per hos sanctos Dei martyres Georgium atque Aurelium, ne mihi violentiam inferas. » Qua miser contestatione sprete, dum a loco exire cœpisset, continuo percussus intellexit ob tanti contemptus causam, vicinum sibi imminere discrimen : vixque efflagitans, uti moriens tenui qua poterat voce ejusdem molendini provisorum precabatur, quatenus superinjectam annonam festinus rejiceret. Qui post hanc vocem (quod admirationis est et timoris) corruens obmutuit, atque evidenter præsentii morte donatus expiravit. Concurrunt plurimi (erat enim Dominica) talique spectaculo pernoti stupescunt : quod tamen non ad futuræ damnationis casum, sed ad talium magis (ut prælibavimus) corrigendam temeritatem ei justo lætentique Dei judicio hortamur provenisse credendum. Nam mors impiorum, ut beati Gregorii verbis dicatur, bonis est in adjutorium, malis vero ut se caveant in testimonium.

CAPUT XX.

Post denique mulier quædam ex villa quæ appellatur Civiacus, nomine Godohis, tanto tamque terribili detinebatur per lucidæ inflationis morbo, quod omnium competenti membrorum officio desolata miserabilis videretur. Patiebatur et aliud intrinsecus cardiacæ scilicet infirmitatis malum, quod eam assidue præfocando nimium exanhelabat. Dumque per momenta horarum quasi finitima sibi clade duceretur ad mortem, imponitur tandem suorum manibus propinquorum carpento, et sic perducitur ad clemens sanctorum auxilium. Excubabat siquidem tali pœnarum acerbitate oppressa ante ecclesiæ fores, ut vix in ea animadverti saltem spiritus posset. Post triduum tamen serenato stomacho ita (quod est mirabile verumque) sanatur, ut propriis exinde plantis, remoto carpenti vehiculo, læta redire mereatur.

CAPUT XXI.

Novimus et quemdam nomine Hieronymum, ex pago proximo Wastinensi, simili sanctorum virtute curatum. Hic totius corporis per annum fere diutius obrutus debilitatis angore, parentum pietate ad beatorum martyrum evehitur solatium, cujus infirmitas plus ignorabatur quam curaretur a medicis. Qui vix invento consilio, qualiter eum ob omnium validudinem membrorum in quodam vinario vasculo, quod tonna dicitur, super plaustrum ponerent; hoc facientes pervenerunt ad sacram eorum præsentiam : ibique multis qui adhuc supersunt contemplantibus, sic virtutis pristinae sospitate roboratur, quo pro se sanus effectus assurgeret, domamque facta super se (quemadmodum speraverat) misericordia Dei gratulans recurreret.

CAPUT XXII.

Item quædam femina dolens se in prole non parvo caruisse solatio, filium mutum pariter et surdum secum sumens, ad sanctorum miraculis coruscantium duxit reliquias. Cumque, facta oratione, ipsa ab altari procul stetisset, innuit nato veluti surdo propius accedere, et candelam voti quam manu ferebat, ad altare sanctis offerre. Tum subito os infantis, quod fuerat a nativitate clausum, aperitur, atque illam vocem primam emittens, matrem interrogat cui deberet lucernam porrigere. Responsoque genitricis, ut eam altari inferret, accepto, per executionem operis se etiam audire clare demonstrat. Quo agnito qui eum nudius tertius mutum cognoverat simul et surdum, per sanctorum merita evangelicæ revixisse miracula admirando proclamant. Nec mirum : cum Salvator non solum quanta fecit, in super majora discipulis quod essent facturi promissit.

CAPUT XXIII.

Non igitur credimus displiceri si quod utile sit honestumque narretur. Enutritur siquidem fides fidei operibus crescens. Cum autem quadam die Dominicæ Resurrectionis ad ipsius ecclesiæ ostium mulieres quædam, aliæ salutis, aliæ vero sanctorum martyrum desiderio vigilias agerent, mira illis ac stupenda visio demonstratur : non ut pastoribus olim de Christi nativitate docendis, sed ut feminis prædicabili virtute devotis. Prima itaque noctis vigilia aspiciunt per ejusdem ecclesiæ ostii rimulas, videntque ab interioribus ad se usque nimium luminis splendorem procedere. Tunc una illarum vicinis accedens, et quid illud esset, diligenter inspicere contendens, ecclesiam omnem ita incredibilis nitore fulgore radiantem cernit, quatenus cu ipso luminæ partem exterior qua residebant porticus relaceret. Et ecce diversas intus voces miræque suavitalis cantilenam audiunt, veluti multitudinis congratulantium, hymnificasque Deo laudes cantabiliter jubilantium, quod subsilenter eatenus se vicissim audisse fatebantur, donec ad nocturnalis debitum officii pulsato signo fratres evigilarent. Unde si miraculorum causas ordinabili providentia dispositas consideramus, illa superior visio completa decernitur, qua ostensum monstravimus, horum martyrum gratia qui in circuitu essent, sanctos illos conventuros angelico duntaxat comitatu jucundos.

CAPUT XXIV.

Ex pago Parisiaco, et villa nuncupante Theodasio (*Thais*), juvenis quidam annos, ut ferebatur, quinque in cæcitate gerens, se omni tempore nubium fore gemebat. Supplicat ergo tot tantisque sanctorum martyrum compertis virtutibus, quatenus ad eorum lumine perduceretur auxilium. Jam enim quasi fidei lumine catechizatus videre cœperat, quod cum factum fuisset, cito benigna eorum interventione, quod fidens quæsit, consequi meruit. Siquidem non post multum temporis expletis ibidem ad salutifera eorumdem sanctorum martyrum limina læta-

mosis excubiis, præclaris ipsorum (quod est fatendum) meritis, invisis propulsis tenebris ei protinus virtus cœlestis lumen quoque diei refulsit. Rediit igitur videns, Deum magnificans ac gratias agens, homo innovatus, novum vicinis miraculorum referens.

CAPUT XXV.

Erat itaque ex pago Andegavensi homo quidam, nomine Adalsadus, ab annis fere quinquennii vitiosa compage membrorum sic invalidus, quatenus ipsa calcanea posterioribus tenacissime haberentur innexa: qui tantorum cognita miraculorum virtute (divulgabantur enim a plurimis) ad eorum se martyrum gratiam quadam Dominicæ noctis die, prout potuit, transtulit: ubi nocturnali adventiente tempore, jamque fratribus eundem officium angelica celebrantibus reverentia, tantos cepit solventibus æ (ut solet in talibus fieri) membrorum vinculis clamores emittere, quibus psallentium voces ejulans omnino perumperet. Interea recuperato mox partium salutis remedio, post paucos exinde dies præcæ sospitati redditus, ita eorum orationibus elevatus subrigitur ut per se rectus incedens, ad propria suo sospite gressu rediret.

CAPUT XXVI.

Ramnoldus denique de villa quæ vulgari appellatione *Fontanas* dicitur, ab anni circulo pede tenus a renibus claudus, ad eorundem martyrum florentem clementiam miserandus venit. Venit, dico, non gradu proprio, sed peregrino evectus ingenio, ita plane miserabilis, miraque totius corporis debilitate tenuis, ut multiplicatis in se infirmitatibus, amplius putaretur mori quam posse mederi. Fide tamen accedens, atque ante sanctorum martyrum cineres, a quibus portabatur, expositus, continuo cum salutis munere superno respectus intuitu, piis ipsorum suffragiis factus incolumis sanatur, utique renum ac tibiarum, necnon et pedum omnisque imbecillitatis fugato contagio, quemadmodum præsens adhuc ejus alacritas testatur. Sic valens redditur, quatenus ex eadem infirmitate nihil deinceps passus famuletur in eodem loco jugiter Deo.

CAPUT XXVII.

Ergo quia solet esse ut in suo sacro beatus Gregorius scribit Dialogo, quatenus majora aliquando fiant miracula, ubi minor portio sanctorum habetur reliquiarum; gratum fore putamus, si et hoc quod de eorum gestum est reliquii, inseratur.

CAPUT XXVIII.

Gloriosus itaque rex Carolus, quantum de adventu horum martyrum relictis sibi passionis eorum titulis gavisus exstiterit, non est nostrum exponere. Lætabatur quod regni sui tempore tales Gallia præmeruerit flores: quorum ut a parte totum possideret, sumptis reliquiis hoc quoque sub exemplo religionis fidelibus agendum ostendit. Nec est oblitus delegans Mancionem Cordubæ hujus facti veritatem ex loco requirere: a quo regresso etiam illud eorum gestis mutilatum addidit, quod memoria et inscriptione dignum habetur. Cæsis igitur sanctorum martyrum corporibus, atque in platea diffusis, jusserat Abdirama tyrannus ea ibidem servari, sepultura negata, quatenus illa canes volucresque cœli comederent, quod acutum certe videmus, ut in eis quoque psalmodia adimpleretur David canentis: *Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum bestiis terræ* (*Psal. lxxviii, 2*). Sed ut eorum dignitas meritique celsitudo declararetur, ita divinitus ab universis rapacibus sunt animalibus, ut olim Daniel a leoni; u, custodia, quo nullo vel muscæ appetit per triduum quo taliter jacuerunt, fuerint adtaminata. Hoc enim cum vero idem dicebat Mancio, et quod a fidelibus ejusdem Cordubæ civibus illud verissime audierit,

testabatur. Similiter et quod viderit duas nobiles puellas, carne sorores, se præsentem agonizantes martyrium complevisse pro Christo. Cumque major ante se minorem passionis calicem bibere vellet: « Non, illa inquit, soror, ita convenit; sequar te magistram ad bravium, quam secuta sum ad spectaculum: ne timeas, non te derelinquam. Fidem enim, et dilectionem moriens exhibeam, ut vivens solebam. Ita ambarum capitibus obtruncatis, angelorum solatio evectæ animæ migraverunt ad Deum, victuræ perenniter.

CAPUT XXIX.

Cæterum cum Eddoni comiti (ut ad nos, tempus enim est, revertamur) pars postulata sanctorum martyrum deferretur reliquiarum, accidit in via ut quidam presbyter postulans diutius sibi orare concedi, cubiculum domus quo servabantur, intraret, easque reliquias, hoc nemine meditante, surandum præsumeret: tollensque quod primum manui occurrerat, scilicet quiddam inerat capillorum beatæ Nathaliæ, festinat in ea ipsa noctis obscuritate ad mansionem furto jucundum redire. Sed antequam ei longius abire concederetur, in medio platearum mox amens horrendam concidit, sensu omnique vigore frustratus. Deinde quasi post horam ad se revocatus, ac delicti pœnitens, surgit, atque quasi qui ad aliquid necessitatis exierit, revertens, sanctæ martyris reliquias rursus orationem ex desiderio simulans, suo in loco reposuit. Qui si amando bene obtulit, tamen quia fraudem cui debebantur, faciendo bene non divisit, item coram qui adcrant universis subito corruens, per terram rursus volutando torquetur. Assurgunt omnes horribili metu perculti, atque manus in eum quibus teneretur, injiciunt. Videbant amentem, æstimabantque illico morientem: et ne res tanti celaretur miraculi, cogitur post mente recepta fateri commissum. Sic a ferente Usuardo Patre, sanctorum prius invocata miseratione, culpa donata reanimatus presbyter hilarior regreditur.

CAPUT XXX.

Igitur prætermisiss plurimis, ponatur scribendi finis, admissio eo quo elucescat, beatum antistitem Germanum non solum de cœtero, verum et de presenti lætari consortio. Teutgaudus quidam in novo vico, qui est super Ligerim fluvium situs, cum adversa valetudine infirmus decubisset, hoc insuper ei calamitatis accidit, quemadmodum a femoribus deorsum usque contraheretur: in quo contractionis vinculo, annis ferme duobus negato sibi penitus ambulandi officio, permansit. Deinde fama docente, ut cognovit horum sibi venerandorum martyrum subveniri posse meritis, exorat supplicans se illic amicorum sive propinquorum manibus ferri. Quod ita factum festinatissime est. Cumque venisset, ac ibidem aliquandiu in orationibus degens permaneret, præfinitum suæ salutis præstolatus est diem. Jam instante sacra beatissimi patroni nostri domni Germani translationis festivitate, accessit maturius, quod devotione quæsierat, citius inventurus. Collocatus autem ante ejusdem magui præsulis altare, in quo superposita eorundem sanctorum martyrum corpora servabantur, constitit, quemadmodum eorum simul, ut credimus, interventu celerem infirmus consequeretur salutem. Sospes igitur factus, ut vidimus, ibat cum magna gratiarum actione resultans: et universis omnipotenti Deo sanctoque Germano et martyribus virtutum magnitudinem acclamantibus, mansit ibi ad mortem usque deserviens, patria parentibusque et amicis, qui se detulerant, oblitus. Nec immerito eorum esse voluit diem Germanus in terris patrati consors miraculi, de quorum societatis gratia exsultans in cœlis: in illa desiderabili patria, in illa jucunditate splendida, in illa prorsus regione melliflua, in illa portione humanæ viventium terra, in illa matre nostra cœlesti Jerusalem, in illis amoenissimis perennitatis pascuis,

Ihi enim qui semper viventes, et in eum prospicere A collegio fieri concives, quorum una erit et summa desiderantes, Deo assistant, spiritus applaudunt, in una eademque gloria ex hac mortalitate jam sibi consociatis sanctis, pariterque letantes congratulantur etiam his, licet adhuc in terris peregrinantibus, quos sciunt et intelligunt per scientem et intelligentem omnia, suos post paululum communi refectio, unius et pleni Dei inaccessibleis contemplatio : contemplatio quia visio, inaccessibleis quia impetrabilis. Nam inquit, Psalmista : *Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus (Psal. lxxiii, 7)*. Quia quo amplius Divinitatis rimantur secreta, eo amplius inspicuntur profunda.

SPERAINDEO ABBAS

Contra hæreticos quosdam negantes in Deo trinitatem personarum in unitate substantiæ, atque divinitatem in Christo.

EPISTOLA ALVARI

* ABBATI SPERAINDEO DIRECTA.

Domno dilectissimo et in Christo Patri SPERAINDEO abbati, ALVARUS cliens.

Præsciis et omnipotens Deus hæc in quæ devenimus tempora, et esurim verbi Dei quam patimur, validam vos nobis opposuit destinam^b, qui et nostram cibaret inediam, et dapibus alimonie reficeret corda. Sed quia vos nunc scio tribulationibus deditum, vel amaritudinibus oppressum, quæso ut apostolicum dictum pro consolationis assumatis eloquio. At enim ex tribulationum periculis quæ sustinuit : *Periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus (II Cor. xi, 26)*. Et post hæc alio in loco dixit : *Gloriamur in tribulationibus : scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem nos non confundit (Rom. v, 5)*. Ideoque, venerabilis Pater, et omnium sacerdotum optime sacer, noli ob tribulationum discrimina postulata reticere, sed clientulo quæsita largire, quia munus inde dando augetur, et negando minuitur. Instruxit me quippe Moyzes legiferus, dum ejus intonat eloquium : *Interroga patrem tuum, et dicit tibi; seniores tuos, et annuntiabit tibi (Deut. xxxii, 7)* : et quia spiritalem te recolo Patrem, ideo spiritalem impetro opem. Scilicet quia, hæresis illa quam vœa vobis jamdudum insinuavit inertia, Dei lacerat Ecclesiam, et per assertionem lethalem catervam post se trahit ad mortem; quia, juxta Apostoli dictum : *Sermo hæreticorum ut cancer serpii (II Tim. ii, 17)*, corda humilium præsertim, quia venenum aspidum sub labiis eorum (Psal. lxxiii, 3). Ob hujus rei causam vestra flagitamus auxilia, et subsidii adminicula, qualiter hæresis eorum nebulosa et infanda, potentia cœlitus pereat, et sponsæ Christi clarissima dogma per vos fulgens eniteat. Eorum vero oppositiones illæ sunt quæ vobis jam a me intimatæ sunt.

Caput autem ipsorum nequissimorum, quod falce sit veritatis resecandum, illud est : quod trinum in unitate et unum in trinitate non credunt : prophetarum dicta renuunt, doctorum dogma rejiciunt; Evangelium se suscipere dicunt; et illud quod scriptum est : *Ascendo ad Patrem meum, et ad Patrem vestrum, ad Deum meum, et ad Deum vestrum (Joan. xx, 17)*, male utique sentiunt : Christum Deum ac Dominum nostrum hominem tantum asserunt, propter illud quod deco in Evangelio legunt : *De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cœlorum, neque Filius, nisi Pater solus (Matth. xxiv, 36)*. Cunctis tamen misibus posco ut horum gentilium aniles quæ-

siones^c, quia mortiferos audientium generant casus, iis videlicet qui sunt imperiti et Scripturæ sanctæ non ventilant textus. Quas duas responsiones, ut soliti estis in aliis facere causis, amplius Scripturarum flosculis adornetis. Et per unam quoque assertoris, quam vobis protulimus, locutionem, aptam promulgetis responsonem. Sic cum sanctis in æthereis regnis accipiatis a Domino fulgidam mansionem. Amen.

RESPONSIO ABBATIS SPERAINDEO

ALVARO DIRECTA.

Illustrissimo mihi domno ac venerabili seu omni affectione Christi in charitate amplectendo inclito ALVARO SPERAINDEO.

Dum a tribulationibus validissimis essem nimium occupatus, et mens mea extuaret vel animus, ac jaculis amulorum irretitus telisque confossus sedentem a vulneribus tædiorum sauciatus, et fluctuaret ut navis inter maris gurgites spiritus ab amaritudine circumseptus; subito gerulus vester ad me ingressus, litterarum mihi detulit munus. Ipsam vero scriptam concite perlegi, et eloquia serenitatis vestre illico agnovi, continuo ut luce clariora resplenderunt jam pene mortuo, et mox interior ille suscitatus est homo. Cœpi quis essem obstupescere intueri, aut quis esset per quem talis ut eram mererer suscitari, vel pro tam difficilioribus ex sacris Scripturis questionibus sciscitari; dum nunc in tempore non ad hoc nonnulli, sed in locutionibus vulgaribus malant immorari, non attendentes ad illum Domini dictam. *Omne, inquit, verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii (Matth. xii, 36)*. Aut in suorum sodalium detractionibus voluit linguam extendi, non reminiscentes illud sacrum Evangelium : *Festucam, inquit, in oculo fratris tui vides, et trabem in corde tuo non consideras (Matth. vii, 3)*. Ea vero quæ nociva sunt, et inimici ob detrimentum fratris ingerunt, nonnulli illico credunt, et Psalmistæ eloquium non recolunt : *Verba inimici iniquitas et dolus (Psal. xxv, 4)*. Ipsa vero inimicorum signenta mox ipsi ventilant auditores, et aliis ea iterum in detractione fractis expomunt insultantes, verbaque sancti apostoli post tergum rejicientes. *Qui detrahit, inquit, fratri, et judicat fratrem, detrahit legem, et judicat legem (Jac. iv, 11)*. A talibus enim casibus nos solerte convenit abstrahere, ne vocem Domini per Jeremiam prophetam nobis intonet clare : *Attendi et abscurtari, dicit Dominus : nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat penitentiam super peccato suo (Jer. viii, 6)*. Unde nostrum omnibus momentis contemplantes delictum.

Isidori. Videas Joannem Baptist. Perez. in 'not. ad cap. 47 de Viris illustribus, hujus sancti, pag. 281, tom. I nostræ Collectionis, et Florezium, tom. XI Hisp. sacr., pag. 106.

^c Perquam recte Florez. : *Supple oppugnes, et quid simile.*

* Perperam Alvari pro abbati in Florezio.

^b Hanc vocem usurpat S. Isidor. lib. iii Sent., cap. 40, ubi perdoctus vir Garstias Loaysa inquit : *Est autem destina fulcrum, quod parieti ruinoso, ne cadat, supponitur*. Eadem usus est Corippus poeta Afer de Laudibus Justini Junioris; Arnob., lib. ii; et S. Braulio, Cæsaraugustanus episcopus, in Vita ejusdem S.

et præstolantes universis prioris vitæ nostræ terminum; compassione piissima pro fratris lapsu flebilem debemus exhibere gemitum, et illud implere ac proferre apostolicum: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror* (II Cor. xi, 29)? Non ergo facile est credendum, dum quis cum verbis maledicis auribus insonuerit nostris, nisi ante utiliter discussis et fideliter agnitis, exemplum habentes in his quæ Dominus locutus est verbis: *Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatum est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam igitur, et videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam* (Gen. xviii, 20). Omnipotens Dominus, omniaque sciens, cur ante probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere, quam probare? Et ideo ait: *Descendam, et videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.*

Sed hæc cuncta quæ per contritionem cordis locutus sum, omitam; et ad ea quæ vestra excellentia poscit, revertam. Quis enim in tam ineffabile rei negotium quopiam quid fari audeat, cum beatus Hieronymus dicat: « Inenarrabilia sunt Dominicæ incarnationis mysteria, et nativitatis ejus sacramentum? Et ideo non quantum ipsa nativitas est, intimare curamus; sed quantum per sermonem exprimere valemus. Verum quantum ipsa nativitas est, non solum explicare non possumus, sed nec ipsi sancti evangelistæ plene dicere potuerunt. Et si sancti evangelistæ, qui sancto utique Spiritu afflati, dicere plene nequiverunt, ex ipso quod sub pleno in libris Evangeliorum adnotaverunt; melius est reticere, quam asserere, et recte ut dicta sunt credere, quam præsertim litteris aliquid commendare, secundum sententiam doctoris quæ posita est vere. « Credimus, inquit, Patrem cum Prole ejus, ortumque Spiritum alium, in personis trinum, deitatis credimus unum. » Qualiter intactus processit Virginis partus, aut qualiter pati voluit natus, hoc tractare nulli liceat, sed credere tantum. Et si prohibetur hoc tractari, quis calamo scribere ergo, vel lingua, hoc quippiam audeat fari?

Et quia contra hæc capitula, quæ adnotata sunt in epistola vestra, testimonia ex Evangeliorum et apostolorum libris exquiris, pro eorum machinationibus dissipandis, et dubiis utique validissime confirmandis; eminentius tamen id agere vestra valet benignitas, quam nulla unquam tribulatio vel mundialis fatigavit adversitas. Ideo intellectui ac sensui vestro summa permanet integritas, quia jam me pene multis modis contrivit sæculi hujus acerbitas. Sed quia ad hoc opus vos valde sufficitis, ut reor non ob aliud hoc expetitis, nisi ut credulitatis meæ textum agnoscere valeatis. Ego vero humiliter ea proferam, quæ credo, atque simpliciter enarrem in quæstionibus sciscitatis, quæ sentio. Quidquid enim absque norma veritatis paternitas ibidem præsenferit domini nostri, vestri genitoris, mox illud emendet velocitas scriptoris: et me iterum clam instruat, ut olim fecit alios, gratia vestri honoris: et celet inscium atque ignarum vestra solertia cordis, ita ut errorem nemo sentiat foris: quia ad emendandum, vel demendum, atque addendum, celsitudini vestræ est destinatum. Ecce ut ab excellentia vestra exstitit imperatum, ut valui persolvere clientulus famulatum. Sed oppositiones illæ, quæ sunt in epistola vestra taxatæ, eas sub nomine assertoris exarando inducam, et textu vestro sanclarum Scripturarum testimonia producam, et cum doctorum dicta, ut qui vero conectam, quæ respondendo conscribam.

^a Lege cum doctorum dictis atque vero, etc. FLOREZ.

^b Sic ms.

^c Sapientia.

I.

Respondet ad primam partem interrogationis Alvari, id est, confutat eorum errorem hæreticorum qui trinum in unitate, et unum in Trinitate Deum non credebant.

Fides unius substantiæ Trinitatis, hoc est Patris, et Filii, et Spiritus sancti sine initio temporum, super sensum atque sermonem est: una virtus, unus Deus, tria vocabula. Deum enim cum nomine, uno lumine in lumine ex tribus: tribus quidem secundum proprietatis essentia, una autem secundum substantiæ, vel deitatis rationem, dividitur, ut ita dicam, indivisibiliter; una est enim in tribus deitas, et tria sunt, in quibus est deitas. Amplius autem aliquid vel minus relinquamus, ut neque fiat in Trinitate confusio, neque in divisione discidium. Verbum vero nascitur de virgine Maria accipiens corpus animale. Sed quid dicitur sensum mittens suum verbum? Sed neque sermo comprehensus est a carne, sed in carne, et supra carnem: sicut dicitur præscius Dei, Dei virtus, Dei veritas: passus autem humana, sed sermo Dei impassibilis est. In passione quidem moritur homo, ut vivificaret protoplastum, qui ceciderat per inobedientiam. O homo! De Deitate quæris? Vitupero te. Si credis, bene facis; si autem dicis: quomodo Pater? de lumine excidisti. Et si dixeris, quomodo Filius? similiter excidisti de lumine. *Nemo enim novit Patrem, nisi Filius; neque Filium quis novit, nisi Pater* (Math. xi, 27)?

Qui tres virtutes inducit, tres deos confitetur. Nos credimus tres personas, unam vero virtutem, unamque deitatem. Quando autem nominaveris Patrem, glorificas Filium, et quando nominaveris Filium, adoras Patrem. Si iterum unam personam Trinitatis dicimus, judæizamus^b, quia Judæi unam personam dicunt, et unum Deum confitentur. Si tres deos dicamus, similes sumus gentibus. Sed confitemur Patrem in Filio, et Filium in Patre cum Spiritu sancto: non separatur, non dividitur Deitas. Deus enim de Deo, virtus ex virtute, lumen de lumine, veritas ex veritate. Testis non est: non cælum, non terra, non mare, non lux, non tenebræ, non angeli, non archangeli, neque cherubim, neque seraphim: sed erat in principio Filius apud Patrem. Nemo cognosceret innascibilem, nisi qui natus est: ipse utique scit unde sit natus. Neque nascibilem aliquis scit, nisi qui genuit: Pater scit quid generavit: similis genitus genitori Patri. Consilium et sapientiam^c una virtus, et una deitas. Nativitatem Filii Dei quæris? Habes propriam nativitatem ex virgine Maria; sed nativitas Filii Dei a principio apud Patrem.

Confiteor enim unum innascibilem, et unum natum. Confiteor Patrem omnipotentem sine initio, sine fine; qui omnia tenet, et a nullo tenetur; omnia gubernat, et a nullo gubernatur; omnia videt, ipse autem invisibilis est. Confiteor et Jesum Christum Filium Dei cum omni consilio et virtute paternæ deitatis: quantum autem habet virtutem^d, tantum et Filius: non diminuitur genitus eo qui est innascibilis; una enim virtus et una deitas innascibilis, et nati. Spiritus vero sanctus neque natus, neque innascibilis, non est factus, neque creatus. Si autem dixerem natum, duos filios statuo ex uno Patre, et non unum ex uno, aut solum ex solo. Et ubi est unus Pater ex quo omnia, et unus Dominus Jesus Christus per quem omnia (I Cor. viii, 6)? Et si dixerem innascibilem, jam non unus Pater omnipotens innascibilis, sed duos omnipotentes statuo. Et si dixerem facturam, gentiliter dico; gentes enim facturam manus adorant, et non factorem cæli et terræ. Quid ergo habeo dicere? Phantasma? Absit. Quoniam blasphemia Spiritus sancti non remittetur (Math. xii,

^d Forte virtutis.

^e Forte quia.

31, 32). Quomodo ergo duo ligna conjuncta missa in fornacem ignis, et de duobus lignis flamma procedit inseparabilis, sic de Patris et Filii virtute procedit Spiritus sanctus, ipsam virtutem et deitatem habens, sicut beatissimus Paulus apostolus posuit, dicens: *Unus enim Deus, unus Mediator Dei et hominis homo Christus Jesus* (1 Tim. II, 5): non Deus Dei Mediator, unus enim est usque ad trinitatem; sed accipiens corpus de virgine Maria, induens veterem hominem qui ceciderat per inobedientiam, Mediator factus est carnis Patris virtute, hoc est Jesus Christus.

Quando autem assumit apostolos, sicut Evangelia testantur (Matth. XVII, 1 seq.), et ascendit in montem excelsum, et mutavit virtutem deitatis, et ecce nubis candida operuit eum, nubis vero splendida virtutem Patris in eum ostendit. Sicut quidem^a per vaniloquia docent, quomodo tres personæ in una substantia? Illi autem dicunt tres virtutes, nos credimus tres personas in una virtute: tria vocabula, sed unum Deum in tria vocabula: in unius vocis nomen Patris et Filii et Spiritus sancti. Iterum illi dividentes virtutem, et deitatem Trinitatis dicunt. Sicut imperator perfectus et comis. Absit. Non trado ego hanc doctrinam, aut istam expositionem, aut fidem; sed magis anathematizo. Scriptum est enim in divinis præceptis: *Visibilia enim hujus mundi invisibilibus comparantur* (Rom. I, 20). Terrenus enim imperator de tribus constat, sed unum est imperium. Si deposuerit diadema de capite suo, Cæsar est, non imperator perfectus. Sic qui blasphemant Spiritum sanctum non sunt Christiani. Et si purpura^b deposuerit, vir solus est. Sicut Judæi unam personam adorant, nos autem confitemur, sicut imperator terrenus, sic et cælestis. Homo in purpura, et purpura in homine; corona autem capitis continens purpuram et hominem, unum imperium ostendit: sic Pater in Filio, et Filius in Patre, Spiritus autem sanctus ex Patre et Filio procedit. Deitatis virtus, et unitas Trinitatis.

II.

Respondet ad secundam partem interrogationis Alvari, id est, opugnat eorum impietatem qui Jesum Christum hominem tantummodo confitebantur ex perversa explicatione Evangelii.

Assertor dixit: Si vere est Deus, dum discipulis ita exorsus est: *Ascendo ad Patrem meum, et ad Patrem vestrum, ad Deum meum, et ad Deum vestrum* (Joan. XX, 17)? Resp. In una etenim persona unus et verus proprius Dei Filius ex duabus constat naturis, deitatis videlicet et humanitatis, et ideo in solo tantum corpore humanitatis hæc sustinuisse suis in Evangelio prædixit discipulis: *Ecce ascendimus Hierosolytam, et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis: tradetur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur: et postquam flagellaverint, occident eum, et die tertia resurget* (Luc. XVIII, 31, etc.). Quod totum in Christo secundum hominem dictum, non ad substantiam deitatis, sed ad naturam pertinet carnis: nam et in passione sua corripens proditorem, dixit: *Osculum^c Filium hominis trades* (Luc. XXII, 48)? Quem interrogat tradere proditorem, nisi hominem, quem et comprehenderunt, non Deitatem, quam cæcati perfidia nec agnoscere potuerunt? Nam et quod fatigatus est, quod esuriit, quod sitivit, quod dormivit, quod flevit, quod passioni proximus tristis fuit, quod mortis conditionem post passionem suscepit, quod in cælis ascendit secundum quod ait: *Ascendo ad Deum meum et Deum vestrum*, totum hoc non ad incomprehensibilem pertinet substantiam deitatis, de qua ait: *Ego et Pater unus sumus* (Joan. X, 30); sed ad

^a Forte quidam.

^b Forte purpuram.

A infirmitatem pertinet humanitatis, in qua se miserem Patri asserit, dicens: *Pater major me est* (Joan. XIV, 28). Et ideo ait: *Ascendo ad Deum meum et ad Deum vestrum*, ut hominem quem e cælis veniens, ex Virgine assumpserat, ad cæli throam sublerasset, unde per Divinitatem nusquam discesserat.

Item ipse Dominus ait: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo* (Joan. III, 13). Non dixit, qui fuit in cælo; ergo quando in terra fuit, in cælo fuit: sicut dixit, *Filius hominis qui est in cælo*, et tamen in terra loquebatur, sed in terra homo fuit et Deus. Nam si Deus non fuit in terra, quomodo illi angeli ministrabant, sicut scriptum est: *Tunc reliquit eum tentor, et ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei* (Matth. IV, 11)? Apostolus Paulus iterum dicit: *Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia* (Ephes. IV, 10). Nam per hoc quod descendit, et semetipsum exinanivit, formam servi accepit; hic^d, vox ejus est in psalmo, dum dicit: *De ventre matris meæ Deus meus es tu* (Psal. XXI, 11). Per ipsum namque quod de utero matris assumpsit, dicebat: *Ascendo ad Deum meum et Deum vestrum*. Cum meum dicat et vestrum, quasi non communiter dicit meum, sed distincte ac separatim loquens indicat, quia eundem Patrem et Deum dissimiliter habeat ipse quam nos. Dum enim dicit: *Ascendo ad Patrem meum*, scilicet generatione propria, ut vox Patris de eo est: *Ex utero ante Luciferum genui te* (Psal. CIX, 3). Et iterum: *Eructavit cor meum verbum bonum* (Psal. XLIV, 2). Et in Evangelio: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. I, 1). Et ut in Symbolo credentes profiteamur Filium Dei unigenitum ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero. Et ob hoc dicebat: *Ascendo ad Patrem meum, videlicet per naturam; et ad Patrem vestrum per gratiam*, hoc est, adoptione voluntaria: vel quia, relictis simulacris, filii sumus per gratiam fidei ac baptismatis secundum illud de Evangelio: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus* (Ibid., 12). Et quod dixit: *Ascendo ad Deum meum*; quia descendi, et carnem assumpsi: et ad Deum vestrum; quia per fidem ascenditis. Quia et ego homo, Deus mihi est; quia vos ab errore liberat, Deus vobis est. *Ad Deum meum, unitate mysterii; ad Deum vestrum, potestate quidem cælesti. Distincte ergo ac separatim mihi Pater et Deus est: quia quem ante sæcula Deum genuit, hominem in fine sæculorum mecum creavit.*

Assertor dixit: Hanc enim questionem dum ex Scripturarum dicta personas, aliam inducam, in qua nihil, ut reor, superest quod inferas. Id est: *De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cælorum, neque Filius, nisi Pater solus* (Matth. XXIV, 36). Dum ille vero se declaravit nescire, quid nunc vales proferre? Resp. Valeo denique multa testimonia exhibere ac magnificentiora, per quod illum scire advertēs diem utique et horam. Nam ex hoc apostolis Dominus sciscitatus: *Dic nobis, inquit, quod signum erit tui adventus, et consummatio sæculi istius*, respondit: *Videte, ne quis vos seducat. Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum, et erunt pestilentia, et fames, et terræ motus per loca. Tunc tradent vos in tribulationem; et occident vos: et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem. Et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum..... Erit enim tunc magna tribulatio, qualis non fuit ab initio mundi neque fiet..... Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et*

^c Leg. Osculo.

^d Forte hinc.

apparet usque in Occidente : sic erit adventus Filii hominis. Statim post tribulationem dierum illorum sol obsecrabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de cælo, et virtutes cælorum commovebuntur : et tunc parebit signum Filii hominis in cælo (Ibid., 3 seq.). Qui hæc cuncta narravit, diem ipsum et horam novit : quia tunc adventus illius ac dies iudicii erit, quando signum, quem præfatus est, in cælo paruerit. Sequitur :

Et tunc plangent omnes tribus et terræ, et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa et majestate, et mittet angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabuntur electos ejus a quatuor ventis, et a summis cælorum usque ad terminos eorum (Ibid., 30). Qui suos angelos dirigit, et electos suos a summis cælorum usque ad terminos eorum colligit : diem vero ipsum, in quo hæc acturus est, fideliter novit. Et qui se cum virtute multa et majestate prædixit venire, diem ipsum in quo venturus est non poterit ignorare. Aut quomodo diem ipsum non noverit, qui Patri scire illum prædixit, et se unum cum Patre declarare maluit? Ego, inquit, et Pater unum sumus (Joan. x, 30). Et iterum : Qui me videt, videt et Patrem meum. Et : Ego in Patre, et Pater in me est (Joan. xiv, 9, 10). Dum hæc cuncta igitur intulit, unumque se in Divinitatis natura cum Patre esse prædixit ; diem utique novit, sed dicere apostolis noluit secundum quod illis post resurrectionem suam interrogantibus dixit : Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater po-

A suit in sua potestate (Act. i, 7). Quando dicit : Non est vestrum, scire ostendit quod ipse sciat ; sed non expediat nosse apostolis, ut semper incerti de adventu Judicis sic quotidie vivant, quasi die alia sint iudicandi.

Quod si in tuæ obstinationis sententiâ ; ut diem illum Dominus nesciat, perseveras ; ergo secundum tuam oppositionem nec ipse Dominus sciebat ubi Adam se inter ligna paradisi absconderat, quando ei dicebat : Adam, Adam ; ubi es (Gen. iii, 9)? Et ad Cain dixit : Ubi est Abel frater tuus (Gen. iv, 9)? Et Abraham ait : Ubi est Sara uxor tua (Gen. xviii, 9)? Qui hæc vero cuncta quasi ignorans narravit, ipse utique, ut in Evangelio scriptum est, Lazarum quem resuscitare veniens sciscitavit dicens : Ubi posuisti eum (Joan. xi, 34)? Et qui mortem longe positus discipulis jam manifestaverat, hic locum tumultu, ut nesciens, inquirebat. Sed ut tua est assertio, ergo nec Dominus iterum sciebat, quia Abraham Dominum timebat, sed postquam in sacrificio filium obtulit, tunc eum se timere utique prospexit, et ideo illi dixit : Non immittas manum tuam in puero, nec facias illi quidquam : nunc cognovi quod times Dominum, et non pepercisti filio tuo unigenito propter ræ (Gen. xxii, 12). Hæc vero cuncta adverte, et qualiter intelligenda sunt ne erubescas sciscitare : quia ille vere omnia novit qui hæc (quasi nesciens) diversa mundi prædixit, et ipse cuncta visibilia atque invisibilia condidit atque creavit.

* Superesse videtur quem.

ANNO DOMINI DCCCLXI.

S. PRUDENTIUS

TRECENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN S. PRUDENTIUM.

(Apud Antonium, Biblioth. vet. Hisp.)

Alphonsi Magni regis tempore, et sub Carolo Crasso Gallis imperante, PRUDENTIUS, Hispanus natalibus, Trecensem in ea gente, ut Hispani, alias alii, Ecclesiam obtinuit. GALINDONEM, seu GALINDUM, cognomento PRUDENTIUM, vocant eum Annales Bertiniani (a) ad annum 861, ut inde magis confirmetur natione Hispanum fuisse : quod in iisdem legitur Annalibus, auctoris fere æqualis, qui ad annum usque 882 res in Francia gestas persecutus est. Hispaniense quippe hanc fuisse appellationem, Galindus Aragoniæ comes II, Azenarii filius, e monumentis hujusce regni antiquis assatim notus (b), dubitare nos haud sinit. Quid vero impedit ex eadem progenie cum Galindo nostro Prudentio fuisse? nam et vixisse pares ; obitus Galindi comitis post annum sæcularem octingentesimum, ut fama est, contingens, evincit manifeste. Galindo item Eneconis apud Eulogium martyrem in epist. ad Wiliesindum Pampilonensem episcopum istius regionis homo fuit : ad quem, Eulogium scriptis scholus Ambrosius Morales in tabularii Compostellanæ Ecclesiæ tribus vetustis-

C simis diplomatibus affixum Galindonis nomen sese vidisse ait.

De patria incertus auctor Rerum Frodoberiti abbatibus, quem Barthius Advers. lib. xviii, cap. 11, laudat : Erat, inquit, per idem tempus præfate sedis antistes Prudentius nomine, natione Hispanus, pontificalis vitæ institutione clarissimus, in divinis rebus undecunque non mediocriter eruditus. Imo et ipse Prudentius in carmine quodam ad codicem Evangeliorum prævio Hispania genitum se, ac Celtas deductum, ibique alium ait. Aprime litteris eruditum virum anonymus idem Bertinianus auctor appellat. Multus quoque est Lupus Ferrariensis in eo laudando. Inter recentiores Barthius sui sæculi litteratorum facile principem vocat lib. xlv Adv., cap. 19, ubi et subjungit : Eruditissimum eum episcopum fuisse clamant cœtanei omnes, et imitatio optimorum auctorum eo ævo admodum rara. Et lib. xviii, cap. 11 : Cordatum et scientem antiquitatis vocat.

D Interfuisse legitur pluribus Galliarum synodis episcopus, Parisiensi anno 846 ; Turonensi iv (alias Pa-

(a) Hoc est, habitus ex Bertiniani monasterii codice, tomo III Hist. Francorum, pag. 212.

(b) Vide Blancam in Aragon. Rerum commentariis, tomo III Hisp. Illust., pag. 596. Suritam in Indicibus

Aragon., eodem tomo, pag. 6, et lib. i Hist. Aragon., vulgaris, cap. 4. Joann. Briz, lib. i Hist. de S. Juan de la Peña, cap. 46, in fine.

Troyes.